

BIBLIJA – KNJIGA ŽIVOTA PEDAGOŠKI PRISTUP)

LJILJANA RADOŠEVIĆ
Horvatova 22
35000 Slavonski Brod

Primljeno: 21. 1. 2002.
Stručni rad
UDK 22.06:268
268:37

Sažetak

Polazeći od pojma pedagogije, autorica ukratko opisuje specifičnost Božje pedagogije u Starom i Novom zavjetu u životu pojedinaca i naroda. Osvrće se na ključne momente koji pokazuju Boga kao odgojitelja u Izraelu i upućuje na novozavjetni primjer učinkovitosti Radosne vijesti naviještene Zakeju. Ostavlja otvorene mogućnosti vjerniku-vjeroučitelju da se sam dade odgajati Božjom riječju i da ponudi nove vrijednosti vjeroučenicima.

Ključne riječi: pedagogija, Božja pedagogija, pojedinac i narod

UVOD

Za uvod jedna priča:

»Jednom je neka princeza za svoj rođendan od zaručnika dobila ogroman teški paket.

Nestrpljivo i radoznalo ga je otvorila... kad tamo – velika topovska granata. Razočarana i ljutita, gurnula ju je ustranu.

Granata se otkotrljala do zida, a onda se rastvorila otkrivši manju srebrnu kuglu. Princeza pritrča i poče je radoznalo okretati. Na jednom mjestu malo jače pritisnu i gle – pokaza se zlatna kutijica.

Princeza je pažljivo otvori. Na crnom baršunu zablistao je prekrasan prsten. Bio je ukrašen s tri draga kamena iznad kojih su sjala slova dviju jednostavnih riječi: VOLIM TE.

Mnogi ljudi misle da Biblija i nije neka zanimljiva knjiga. Ima mnogo nerazumljivih stranica. Ali tko ima snage, molitvom i sabranim čitanjem, razbiti vanjski »omotač«, otkrivat će sve novije i ljepše poruke. Na kraju će i njega zadiviti napisana poruka te knjige:

»BOG TE LJUBI!«¹

Da, poruka te knjige jest: BOG TE LJUBI. Augustin je to shvatio kroz riječi: »Uzmi i čitaj!« Sâmo to ovako opisuje:

»I gle, začujem glas iz susjedne kuće, ne znam da li dječaka ili djevojčice, kako pjevajući govori i često ponavlja: 'Uzmi, čitaj!', 'Uzmi, čitaj!' Promijenivši se najednom u licu, počeh silno napeto razmišljati da li djeca u kojoj igri običavaju pjevuckati nešto takvo, i ne mogoh se nikako sjetiti da sam to igdje čuo. Suspregnuh navalu suza i ustadoh ne misleći drugo nego da mi s Božje strane dolazi zapovijed da otvorim knjigu i čitam poglavlje na koje najprije naiđem... Stoga se žurno vratih do mjesta gdje je sjedio Alipije: Ondje sam naime ostavio knjigu Apostolovu kad sam odande ustao. Zgrabim je, otvorim i pročitam u tišini poglavlje na koje su najprije pale moje oči:

»Kao po danu pristojno hodimo, ne u pijankama i pijančevanjima, ne u prilježnostima i razvratnostima, ne u svađi i ljubomo-

¹ B. FERRERO, *Priče iz pustinje*, Katchetski salezijski centar, Zagreb 1999, str. 15.

ru...’ (Rim 13,13 sl). Nisam htio dalje čitati, niti je bilo potrebno. Odmah, naime, kako dodoh na kraj te rečenice, raspršiše se sve tmine mojih sumnja kao pred svjetlom sigurnosti koje se razlilo mojim srcem.»²

Tko je taj koji ga je pratio u svakom času i svakom danu? Kako mu je i na koji način progovorio? Zašto je to učinio? Nije li odgovor u priči koju smo čuli: BOG TE LJUBI?! Mi razmišljamo o Bibliji, knjizi života, s pedagoškog aspekta. Stoga u prvom odlomku govorimo ukratko o tome što je pedagogija, što su temeljne odrednice pedagoških znanosti, ciljevi i zadaci odgoja. U drugom dijelu ćemo se podsjetiti na to kako Bog odgaja svoj narod. Ostaje nam da u trećem konkretno primijenimo Bibliju u vjerničkom odgoju i praksi djece i odraslih.

1. ŠTO JE PEDAGOGIJA. TEMELJNE ODREDNICE PEDAGOGIJSKE ZNANOSTI

1.1. Što je pedagogija?

»Pedagogija kao znanost istražuje odgojni proces i zato je taj proces, kao dio društvene stvarnosti, predmet kojim se ona bavi, proučava ga i unapređuje. Kraće rečeno, predmet proučavanja pedagoške znanosti je odgoj ili oblikovanje (izgrađivanje) čovjeka kao ljudskog bića.»³

Sâm termin pedagogija, kako nam je već poznato, potječe od grčke riječi paidagogos. Ta je riječ označavala osobu koja vodi dijete (pais – dijete, agein – voditi). U početku su to bili grčki robovi koji su se bavili djecom, koji su ih vodili u školu, nadzirali i čuvali. Taj termin se kasnije proširio na sve one koji su uključeni u odgojni proces: roditelje, učitelje, odgajatelje kao i sve ljude koji se bave odgojem.

Nas ovdje ne zanima dalja razrada pedagogije kao znanosti, nego nam je cilj predstaviti Bibliju, knjigu života, s pedagoškog aspekta. Možemo još samo reći da je smisao pedagoške znanosti *»u proučavanju i unapređivanju odgoja, odgojnog procesa kao sustavnog dijela društvene stvarnosti»⁴.*

1.2. Specifičnost Božje pedagogije

Ako polazimo od najopćenitijeg određenja pedagoške znanosti, a taj je da je pedagogija znanost o odgoju, moramo u našem slučaju istaći posebnost Božje pedagogije u povijesti spasenja. To znači da se želimo isključivo okrenuti prema Bibliji kao knjizi života koja nam u svojoj cjelovitosti otkriva specifičnost Božje pedagogije. Pavao će reći:

»Sve Pismo, bogoduh, korisno je za poučavanje, uvjeravanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti, da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban.« (2 Tim 3, 16-17)

Riječi Pisma i primjena biblijskih riječi usmjerene su na sadašnjost. Tekstove Svetog pisma čitamo kao žive Božje riječi, potpuno svjesni da nam ih Bog izravno upućuje. On nas tako podučava i odgaja, učvršćuje nas u nadi. Cilj je, dakle, Božje pedagogije odgojiti i zrelosti privesti čovjeka *»do savršenstva u Kristu»* (Kol 1,28). U društvenoj stvarnosti, kakva god ona bila, Bog odgaja čovjeka tako da on stekne postojanost i utjehu. Sve je *»napisano za upozorenje nama, koje su zapala posljednja vremena»* (1 Kor 10,11) – da po postojanosti i utjesi Pisma imamo nadu. Prema tome Biblija je

² A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1973, VIII, 12, 29.

³ A. VUKASOVIĆ, *Pedagogija*, Zagreb 21991.

⁴ *Isto*, str. 18.

knjiga života za čovjeka danas. Bog danas odgaja. On preko Crkve i u Crkvi odgaja i oblikuje najprije vjeroučitelja, koji unutar odgojne djelatnosti u školi uvodi vjeroučnike u razumijevanje Božje riječi koja će ga nastaviti odgajati čitav život.

1.3. Bit odgoja

»Odgoj je proces formiranja čovjeka, izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim sposobnostima... Podjednako je vrijedan u životu društva i u individualnom životu svakog pojedinca, jer omogućava ljudsko oblikovanje svakog čovjeka, kao što je tijekom povijesti omogućio razvitak ljudskog društva.«⁵

Stoga se i kaže da se *»glavni smisao odgoja sastoji u prenošenju prethodnih iskustava čovječanstva na nove naraštaje koji predstavljaju djela svojih predaka«⁶.*

Budući da je odgoj osnovni uvjet održanja i razvitka ljudske zajednice, on je i bitna društvena kategorija. Postoje i mnoge druge definicije odgoja kao npr.: *»uvođenje u stvarnost, cjelokupnu stvarnost«*. To je neprekidno radanje, to je proces kojim odrasli pomažu, podržavaju i vode one koji su »novi« u društvu. Odgoj uključuje *»svaku programiranu promjenu osobe, napose u prvim godinama, bilo pomoću vanjskog zahvata, bilo pomoću slobodne odluke. Pravi odgoj ide za izgradnjom ljudske osobe u vidu njezine konačne svrhe i ujedno u vidu dobrobiti društva kojeg je čovjek član i u čijim će funkcijama kao odrastao čovjek sudjelovati«⁷.*

Može li se u tom kontekstu govoriti o Bibliji, kao knjizi života, koja odgaja, oblikuje i izgrađuje čovjeka?

2. BOŽJA PEDAGOGIJA U POVIJESTI SPASENJA

2.1. Božja pedagogija u povijesti Izraela, izabranog naroda, prema shvaćanju Tore

»Poznavati židovstvo, Izraela« – piše dr. Adalbert Rebić u pogovoru knjizi *Šabat Šalom – »za nas je kršćane bogatstvo.«⁸* To je istina. Užitak je čitati tu knjigu u kojoj su prikazani stožerni stupovi na kojima počiva svakodnevna praksa vjerničkog židovstva.

Sigurno je na to mislio sv. Pavao kad u Poslanici Rimljanima piše:

»Oni su Izraelci, njihovo je posinstvo, i Slava, i Savezi, i zakonodavstvo, i bogoštovlje, i obećanja, njihovi su i oci, od njih je potijelu i Krist, koji je iznad svega, Bog blagoslovljen u vjekove.« (Rim 9,4-5)

Čini mi se da premalo poznajemo duhovnost židovstva iz koje je izrastao »potijelu Krist« – naš Gospodin i učitelj.

Stoga treba čuti što je za Izraelce značila Tora. Što je vjerni Židov u njoj nalazio? Što nam poručuju Židovi, »koji su naš stariji brat – kako kaže papa Ivan Pavao II«.

»U proučavanju Tore unutarne je svjetlo koje vodi čovjeka Bogu i pomaže mu da nađe svoje mjesto.«⁹

»Duga povijest židovskog naroda pokazuje da ga nije održalo materijalno bogatstvo ni fizička snaga, pa čak ni u vrijeme mudroga i moćnoga kralja Salomona. Ono što je pridonijelo opstanku židovskog naroda nije ni jezik, jer je u biblijskim vremenima aramejski počeo zamjenjivati sveti jezik. Ono

⁵ Isto, str. 39.

⁶ Isto, str. 40.

⁷ C. M. MARTINI, *Bog odgaja svoj narod*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 2001.

⁸ J. DOMAŠ-NALBANTIC, *Šabat-Šalom*, Zagreb 1999, str. 177.

⁹ Isto, str. 10.

što je pomoglo da opstanu kao zajednica i narod, to je poštivanje Knjige života – Svete Tore. Vjera je ujedinjujući i najvažniji temelj židovskog jedinstva.»

O, da nam je taj sveti žar i zanos za poštivanje knjige života-Biblije. Tora je potpuno oblikovala život židovskog naroda. Sve što im je bilo objavljeno u Tori živjeli su u slavlju i to je oblikovalo njihov život.

Židovski narod živi različit od drugih po svojoj vječnoj i nepromjenjivoj Tori. Proučavanje Tore vodi praksi. Uz Toru ide molitva. Snaga molitve utječe na naše srce i zato čovjek žudi za prakticiranjem onoga što je dobio proučavanjem Tore.

»Otkada je Tora dana narodu Izraelovom, ni jedno slovo u njoj nije promijenjeno, dodano ili oduzeto. Podučava se s koljena na koljeno, usmeno i pismeno s raznim tumačenjima. To prenošenje i podučavanje od vremena kada je dana, u nazočnosti mnogih svjedoka, teče neprekidno tisućama godina iz naraštaja u naraštaj. I tako Tora biva uvijek iznova potvrđena... Čovjek može biti ojačan moralnim i etičkim ponašanjem samo onda kada ono dolazi iz Tore, odnosno božanskih načela.«¹⁰

»Tora nas uči vladanju sobom i tome da nam snaga služi kako bismo znali podnijeti udarce što ih život zadaje... Vladati sobom znači naučiti trpjeti s ljubavlju i znati pretrpjeti tisuću muka radije nego sam zadati jednu.«¹¹

»Židovski proroci prvi su u povijesti svijeta ukazali na moral kao odlučujući čimbenik nacionalnog života. Smatrali su da je za društvene i političke nepravde odgovoran cijeli narod i u njemu svaki pojedinac. Politički stavovi proroka usko su vezani uz njihova etička načela. Ljubav prema čovjeku je u potpunom skladu s etikom židovstva čiji su izvori u Petoknjžju i u knjigama proroka. U židovstvu su vjera i moral u neraskidivoj cjelini.«¹²

»Judaizam upozorava kako je Bog jedini moralni autoritet koji prosuđuje dobro i zlo...«¹³

Vidimo veliku uspješnost Božje pedagogije koja je usprkos svim nevjerama Izabranog naroda stvorila snažnu svijest o Bogu Savezniku, o njegovim zakonima kao jedinom ispravnom načinu života. Uspjeh odgoja Izabranog naroda očituje se u unutarnjem prodiru Tore u biće i način židovskog razmišljanja. To Bog želi i danas učiniti. Da njegova riječ postane dio nas i onih koje odgajamo.

2.2. Bog odgaja pojedinca i narod

a) Bog odgaja pojedinca

Gdje početi pratiti tu nježnu brigu za čovjeka? Kako Bog odgaja pojedince i narode? Možemo početi od prvih stranica Biblije. S koliko brižljivosti je sve stvoreno i uređeno za čovjeka! Koliko li je tek poštivao čovjekovu slobodu! Brižno je sve rasporedio, na sve mislio, sve mu predao i sve njemu podložio. On je odgojitelj koji nježno pita: »Gdje si?« (Post 3,9) Možemo satima srcem slušati Božje srce kako nježno i zabrinuto pita: »Gdje si?« I poput najboljeg oca obećava čovjeku da će uništiti uzrok njegove nesreće, Zloga:

»Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojega i roda njezina: on će ti glavu satirati a ti ćeš mu vrebati petu.« (Post 3,15)

Ili ona tako ljudska blizina i dijalog s Kajinom: »Zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako pravo radiš, vedrinom od sijevaš. A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti.« (Post 4, 6-7)

¹⁰ Isto, str. 131 i 172.

¹¹ Isto, str 96.

¹² Isto, str. 83-85.

¹³ Isto, str. 104.

U Jeruzalemskoj Bibliji upućuju da je tu riječ o napasti koja vrebja čovjeka zlih namisli. Treba se okrenuti »unutarnjem učitelju – Duhu Svetom« i slušati njegova upozorenja.¹⁴

Možemo reći da je to najživotnija situacija, najkonkretnija, u kojoj se nalazi svaki od nas. Bog je tu kao onaj koji blago upućuje na dobro.

Sljedeće pitanje koje Bog upućuje Kajinu: »Gdje ti je brat?« (Post 4,9) bit će prisutno u cjelokupnoj ljudskoj povijesti, a u Isusovom naučavanju i primjeru doživjet će svoju kulminaciju. »Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio« (Iv 15, 12b) – reći će Ivan u svom evanđelju, a u prvoj svojoj poslanici povezuje tu »novu zapovijed« s ljubavlju prema bratu:

»Ljubljeni... novu vam zapovijed pišem – obistinjuje se u njemu i u vama – jer tama prolazi, svjetlost istinita već svijetli. Tko veli da je u svjetlosti, a mrzi brata svojega, u tami je sve do sada. Tko ljubi brata svojega, u svjetlosti ostaje... A tko mrzi brata svojega, u tami je, u tami hodi i ne zna kamo ide jer mu tama zaslijepe oči.« (1 Iv 2,7-11)

Ili dalje u 3. poglavlju:

»Jer ovo je navještaj koji čujete od početka: da ljubimo jedni druge. Ne kao Kajin, koji bijaše od Zloga i ubi brata svog. A zašto ga ubi? Jer mu djela bijahu zla, a bratova pravedna.« (1 Iv 3,11-12)

Ovo je jedan primjer koji otkriva kako se Biblija bavi čovjekom i njegovim konkretnim životom. Bog je jedini prisutan u našim najunutarnjijim i najtajnijim opredjeljenjima. Mi smo dionici velike milosti: »A vi imate Pomazanje od Svetoga, i znanje svi imate« (1Iv 2,20). »Taj je Duh dan Mesiji (Iz 11,2; 61,1) i po njemu vjernicima (3,24; 4,13; usp. 2 Kor 1,21). On ih poučava u svemu (Iv 16,13; usp. 1 Kor 2, 10.15). Zahvaljujući njemu, riječi Isusove »Duh su i život« (Iv 6,63).

Sve ima pedagoški aspekt. Bog po svojoj riječi pisanoj i Utjelovljenoj, vodi pojedinca učeći ga i prateći na njegovom putu do »punine Kristove«.

b) *Bog odgaja narod*

Počet ćemo s prorokom Hošedom (11, 1-4):

»Dok Izrael bijaše dijete,
ja ga ljubljah,
iz Egipta dozvah sina svoga.
Al' što sam ih više zvao,
sve su dalje od mene odlazili;
baalima su žrtvovali,
kadili kumirima.
A ja sam Efrajima hodati učio,
držeci ga za ruke njegove;
al' oni ne spoznaše da sam se za njih
brinuo.
Užima za ljude povlačio sam ih,
konopcima ljubavi;
bijah im k'o onaj
koji u čeljustima njihovim
žvale opušta;
nad njega se saginjah i davah mu jesti.«
(Hoš 11,1-4)

Može li se ovo komentirati i treba li uopće kakav komentar? Naslov je ovog odlomka: »Neuzvrćena očinska ljubav«. Trebalo bi zapravo pustiti srce da se kupa u beskrajnom oceanu ove nježne, privržene Božje ljubavi. (Kome može biti dosadno i suviše boraviti u blizini s Njim samim?)

Takav Bog nas ljubi.

U komentaru Jeruzalemske Biblije opet čitamo svjedočanstvo o Božjoj ljubavi kao uzroku izraelskog izabranja, nauk koji će biti obilno razrađen u knjizi Ponovljenog zakona (Pnz 4,37; 7,7-9; 10,15 itd.). U Hošei prava povijest Izraela počinje s Izlaskom

¹⁴ Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1994.

iz Egipta. Čitav ovaj ulomak opisuje zlatno doba pustinje (usp. 2,16). Cijeli dakle ulomak (rr 3-4) pokazuje kako Jahve odgađa Sina Izraela. Motiv božanske pedagogije preuzet će Ponovljeni zakon. Još bih dodala predivan tekst iz Pnz 32,1-47. Ovdje ćemo pročitati samo:

*»U zemlji stepskoj on ga je našao,
u pustinjskoj jezivoj pustoši.
Obujmio ga, gajio ga
i čuvao k'o zjenu oka svoga.
Poput orla što bdi nad gnijezdom,
nad svojim orlicima lebdeći,
tako on krila širi, uzima ga,
pa ga na svojim nosi perima.
Jahve sâm njega je vodio,
tudeg boga s njim ne bijaše.«*

(Pnz 32,10-12)

Židovski narod dobio je Toru u pustinji. U svojoj knjizi Šabat Šalom, Jasminka Domaš-Nalbantić govori o važnosti fizičkog okruženja u kojem je Tora pružena, jer ono određuje analogije koje nas uče kako da pristupimo Tori u svako doba i na svakom mjestu.

Židovski mudraci tumače da pustinja nema vlasnika. Podarivši Toru u pustinji, Bog je pokazao kako nijedno pleme ne može Torom vladati, svaki Židov ima jednako pravo na Toru. Nadalje, na pitanje hoće li prihvatiti Toru spremno su odgovorili: »Hoćemo!« Spremno su obećali, bez oklijevanja i ne pitajući što će Bog zapovjediti. Kada su Židovi primili Toru u pustinji, sve njihove potrebe ovisile su o Bogu. Nisu se ipak zabrinuli, nego su Toru spremno prihvatili s mnogo ljubavi i vjere. To je žar prve ljubavi Izraela koji Boga ljubi u grozoti pustoši. Nije li to i današnjica, kada naša okolina izgleda kao neplodna pustinja? To nas ipak ne bi trebalo udaljiti od posvete Tori.

Prioritet mora biti Tora, a ne zaokupljenost materijalnim stvarima. Kada zauzmemo takav stav, Bog će se sigurno za nas

pobrinuti kao što se pobrinuo za Izrael u pustinji. Tora ispunjava naše unutarnje praznine duha. Zato smo je dužni približiti braći kako bi se pustinja njihovih duša rascvala i postala plodna. Isto će se i nama dogoditi – čitamo li Toru, u nama će pustinja procvjetati. Srž je Tore da volimo bližnjega kao samoga sebe ili kako kaže mudri Hilel:

»Nemoj drugome činiti što ne želiš da se tebi čini, to je temelj Tore, a sve drugo idi i uči.«¹⁵

To je Biblija! Takva je za Židova i za kršćanina.

»Židovski narod je sveti narod. Židovski narod nije bio narod u etničkom nego u religijskom smislu riječi. Prije izabranja i on je bio poganski. Poganski narod nalik je lešini jer ne poznaje Boga. Takav je bio i židovski narod prije izabranja: bio je leš, odnosno mrtvac, živio je u tami, u mraku. Bog ga je izabrao, učinio svojim sinom, pozvao ga u svoje divno svjetlo i tako je ne više mrtvačko tijelo, leš, nego izabran za Boga, da se posvećuje, da služi Bogu, da prebiva u svjetlosti, da bude i da postupa kao dijete svjetla.«¹⁶

Kršćani su krštenjem ucijepljeni u Krista, Mesiju, člana židovskog naroda po tijelu. Koju ulogu ima Biblija u tvom i mom kršćanskom životu?

3. KRŠĆANIN ODHRANJEN BOŽJOM RIJEČJU

Upravo je Biblija – knjiga života naša sušna potreba kršćanima katolicima. Pokušat ću to pokazati na primjeru teksta proroka Miheja (6,1-8).

Mihej je ime prikladno da označi potpunu razliku između Boga koji pokreće

¹⁵ J. DOMAŠ-NALBANTIĆ, *nav. dj.*, str.174-176.

¹⁶ *Isto*, str. 179.

proroka i Boga kojeg čovjek projicira u svojoj instinktivnoj i spontanoj religioznosti.¹⁷

Sedam stoljeća prije Krista, Mihej prorok, postavlja pred narod koji se boji lik prijeteće Božje moći. Poslušajmo:

*»Čujte, dakle, riječ koju govori Jahve:
'Ustani! Povedi parnicu pred gorama,
i neka bregovi čuju tvoj glas.'
Slušajte, gore, parnicu Jahvinu,
čujte temelji zemaljski,
jer Jahve se parbi s narodom svojim,
on se parniči s Izraelom:
'Narode moj, što sam ti učinio?
Čime sam te zamorio? Odgovori mi.
Ja sam tebe izveo iz zemlje egipatske,
izbavio te iz kuće ropstva;
poslao sam pred tobom Mojsija,
Arona i Mirjamu.
Narode moj, sjeti se sada:
Što je bio naumio Balak, kralj moapski?
Što je njemu odgovorio Bileam,
sin Beorov?
... od Šitima do Gilgala,
da poznaš pravedna djela Jahvina.'
S čime ću doći pred Jahvu,
hoću li pasti ničice pred Bogom
Svevišnjim?
Hoću li preda nj sa žrtvom paljenicom,
s teocima od jedne godine?
Hoće li mu biti mile tisuće ovnova,
tisuće tisuća potoka ulja?
Trebali bi prinijeti sina prvorodenog
zbog svog zločina,
plod svoje utrobe zbog grijeha koji sam
počinio?'
'Objavljeno ti je, čovječe, što je dobro,
što Jahve traži od tebe:
samo činiti pravicu,
milosrđe ljubiti
i smjerno sa svojim Bogom hoditi.'«*

(Mih 6,1-8)

Bog podsjeća narod na djela koja je učinio posred njega u njegovoj povijesti. Živo

sjećanje na ta djela stvara u narodu odgovor: ljubav za ljubav. Međutim, to se nije dogodilo. Bog je tražio srce, nutrinu, a oni su nudili ono izvanjsko. Zato prorok u osmom retku ističe ono najbitnije.

3.1. »Hoditi s Bogom« (Mih 6,8)

U osmom retku prorok se postavlja pred čovjeka i otvara čovjeku drugi način odnosa s Bogom osim onoga »S čime ću pred Jahvu... Hoću li doći preda nj sa žrtvom paljenicom, s teocima od jedne godine?« (Mih 6,7)

Mi bismo mogli nizati: hoću li pred Boga doći s postom, dobrim djelima, molitvama? Da, i s time, ali ne kao s nekom »religioznom inicijativom da se Boga umiri«. Prorok iznosi tešku situaciju, srdžba je Božja vrlo duboka, Božja svađa je slična svađama među supružnicima, koja se vraća sve do zaruka. Kako umiriti Boga?

Koji obrat čini prorok? Treba se vratiti vjernosti – obećanjima Saveza. Pokazuje Božju snagu koja daje čovjeku da živi.

U Starom zavjetu Bog daje da njegov narod živi time što ga izvodi iz Egipta, a u Novom zavjetu će to biti izlazak Isusa Krista kroz muku i smrt prema uskrsnuću. Taj Krist uskrslu snaga je kršćaninu, to je potpuno objavljena »Božja pravda«.

Moglo bi se reći da je Božja pedagogija i Starog i Novog zavjeta protkana trajnom nježnom brigom za pojedinca i narod. Prorok Hošea će progovoriti jezikom ljubavi, ljubav je jača:

*»Narod je moj sklon otpadu;
i premda ga Višnjem dozivlju,
nitko da ga podigne.
Kako da te dadem, Efrajime,
kako da te predam, Izraele!
Kako da te dadem kao Admu,
da učinim s tobom kao Sebojimu?»*

¹⁷ F. VARONE, *Nevolje s odsutnim Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.

*Srce mi je uznemireno,
uzavrela mi sva utroba:
neću više gnjevu dati maha,
neću opet zatirati Efrajima,
jer ja sam Bog, a ne čovjek:
Svetac posred tebe –
neću više gnjevan dolaziti!»*

(Hoš 11,7-9)

Tako Bog odgaja. »Srce uznemireno« i »uzavrela utroba« Boga pokazala je vrhunsku ljubav na križu. Probodeno Kristovo srce očitovalo je tu ljubav. Ništa nije zadržao za sebe, sve – i samog sebe – predao je nama. Po izlivanju Duha Svetoga, koji je »prvi plod« Isusove muke i smrti, omogućit će svakom kršteniku da »smjerno hodi sa svojim Bogom«, slušajući trajno nenaumljive poticaje Duha Svetoga. Tako se nastavlja odgoj započet u zoru stvaranja ne preskačući ni jedno razdoblje u povijesti spasenja. Pedagoški aspekt tj. odgojni proces Boga objavljenog u Isusu Kristu želi zahvatiti svakog čovjeka.

To se događa tamo gdje čovjek dopušta Bogu da prvi djeluje, a čovjek samo odgovara Bogu na njegovu ljubav. Tu prestaje naše uzdizanje. Čovjek više nije onaj koji sebe čini vrijednim pred Bogom, nego je Bog onaj koji čovjeka čini vrijednim. Poput oca u Isusovoj priči o »dva sina«, Bogu više nije važna prošlost. Ne gleda na čovjekove zasluge i krivnje. Kod Boga je prisutan pedagoški optimizam. Bog se ne sjeća ružne čovjekove prošlosti, nego počinje s njime novu budućnost. Ima povjerenja u svog odgajanika. To je novi prostor koji ljudska religija ne može zamisliti.

Na što prorok upućuje čovjeka, što kod njega ispravlja?

»...samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi.« (Mih 6,8)

Činiti pravdu znači djelovati pošteno, druge oživljavati, oslobađati, pomagati njihov razvitak. Ljubav i nježnost koju je čo-

vjek primio od Boga treba se produljiti u nježnost prema drugima. Više nema uznemiravanja zbog prošlosti, smjerno se hodi sa svojim Bogom, s Uskrsim, smjernim suputnikom s učenicima iz Emausa. Iz takvog doživljaja Boga i njegove ljubavi rada se slavljenje i djelovanje. Čovjek sebe izručuje Bogu, daje se odgajati.

Isus je mjerilo kršćaninu. Isus, Sin Božji, djeluje kao Bog prema čovjeku i objavljuje Boga; djeluje kao čovjek s Bogom – i objavljuje čovjeka. U tom odgojnom procesu nema kraja. Ostajemo uvijek učenici i odgajanici s onima koje odgajamo.

3.2. Čovjek po mjeri Isusa Krista

Ako želimo shvatiti kakvim čovjek postaje kada ga Isus zahvati, kada iskusi Isusovo spasenje, pogledajmo Zakeja:

»I uđe u Jerihon. Dok je njime prolazio, eto čovjeka imenom Zakej. Bijaše on nadcarinik, i to bogat. Želio je vidjeti tko je to Isus, ali ne mogaše od mnoštva jer je bio niska stasa. Potrča naprijed, pope se na smokvu da ga vidi jer je onuda imao proći. Kada Isus dođe na to mjesto, pogleda gore i reče mu: 'Zakeju, žurno sidi! Danas mi je proboraviti u tvojoj kući.' On žurno sidi i primi ga sav radostan. A svi koji to vidješe stadoše mrmeljati: 'Čovjeku se grešniku svratio!' A Zakej usta i reče Gospodinu: 'Evo, Gospodine, polovicu svoga imanja dajem siromasima! I ako sam koga u čemu prevario, vraćam četverostruko.' Reče mu na to Isus: 'Danas je došlo spasenje ovoj kući jer je i on sin Abrahamov! Ta Sin Čovječji dođe potražiti i spasiti izgubljeno!« (Lk 19, 1-10)

Zakej je dvostruko okaljan čovjek (politički i religiozno) svojim neprekidnim kontaktima s poganima. Čovjek na lošem glasu. On je neugledan. Ima samo novac i vlast mu je krhka. Tekst daje naslutiti ovu maleznost jer Zakej bježi iz gomile da se popne na smokvu. Ne osjeća se dobro u svojoj koži,

u svom socijalnom položaju, svom životu. Tekst diskretno kaže: »bijaše bogat« i »želio je vidjeti tko je to Isus«. Usred njegove nevolje javlja se želja za životom. Nema pravog uporišta za zalet. U tom trenutku »on se oslanja samo na prazninu«. Zakej »traži«, Isus također »traži«. Kada su se te dvije želje susrele, dogodilo se spasenje, *dogodio se susret*. Zakej je uistinu ušao u odgojni proces i dao se odgojiti, promijeniti. Možemo stati kod Isusa i njegova stila odgajanja.

Mogli bismo i drugačije zamisliti taj susret.

Npr. »Kada je Isus prolazio kraj smokve upita upravitelja sinagoge: 'Tko je taj čovjek, tu na tom drvetu?' A ovaj mu odgovara: 'To je sramota grada, podimo.' Isus je mogao nastaviti: 'Došao sam uvesti red!' I mogao je Zakeja pred cijeli narodom sramotiti i plašiti poput Ivana Krstitelja: 'Blizu je sud za ljude tvoje vrste. Nemoj misliti da će u mojem kraljevstvu biti mjesta za bogataša tvoga kova.' I kad su svi prošli, Isus se još jednom okrene: 'A da promijeniš život, možda ne bi bilo prekasno.' Zakej side, vrati se kući a da se ništa nije promijenilo.«

Isus to nije učinio. Njegov odgoj nudi prave vrijednosti koje Zakej prihvaća.

»On žurno side i primi ga sav radostan.«

Tu je Zakej spašen. A zašto je spašen? Spašen je zato što Isus, bez ijednog pogleda na njegovu prošlost i bez pitanja o njegovim zaslugama – jedino zbog sasvim drugačijeg Boga, kojeg on objavljuje – susreće Zakejevu želju i pomaže da se ona rascvjeta.

Zakeju preostaje da ostvari primljeno spasenje. On će to učiniti slobodno i spontano. Zakej ustaje i kaže Gospodinu da mu novac više neće služiti kao štake, jer je od Isusa dobio noge. I novcem će od sada činiti dobro. Dar koji je primio predaje drugima. Posvijestimo si i ovom prilikom:

»Zakej, to sam ja. Susret s Isusom, to je danas.« Ako se taj susret ne dogodi, hoću li

moći druge uskrisavati? A ti drugi, to je tvoj razred, kolektiv u zbornici. Mnogi Zakeji čekaju Isusa. Tako su mnogi baš na vjeronauku odlagali svoje štake, mijenjali život i sada ga prenose drugima. Iz tog iskustva i dubokog uvjerenja nastalo je ovo izlaganje.

Biblija će najprije odgojiti tebe. Kada se sâm nadeš i osjetiš trajnim učenikom – odgajanicom u Božjoj školi, kad za tebe Biblija postane knjiga života, otkrit će drugi da je Božja riječ i danas »živa i djelotvorna«.

»Živa je, uistinu, Riječ Božja i djelotvorna; oštija je od svakog dvosjekla mača; prodire dotle da dijeli dušu i duh, zglobove i moždinu te prosuđuje nakane i misli srca.« (Heb 4,12)

Govor pape Ivana Pavla II i dokument Papinske komisije ističu:

»Tumačenje Božje riječi u katehezi (*Sacrosanctum Concilium* 35; *Opći katehetski direktorij* 1971, 16) ima kao prvi izvor *Sвето pismo*, koje, objašnjeno u kontekstu tradicije, predstavlja polazišnu točku, temelj i normu katehetskog poučavanja. Jedan od ciljeva kateheze treba biti uvođenje u ispravno razumijevanje Biblije i u njeno plodno čitanje, koje omogućava otkrivanje božanske istine koju ona sadrži i koje potiče što velikodušniji odgovor na poruku koju Bog upućuje čovječanstvu po svojoj Riječi.«¹⁸

4. ZAKLJUČAK

Zaključit ću riječima iz Poslanice sv. Jakova:

»Po svom naumu on nas porodi riječju Istine da budemo prvina neka njegovih stvorova.

¹⁸ PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi. Biblija i kristologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995, str. 145.

Znajte braćo moja ljubljena! Svatko neka bude brz da sluša, spor da govori, spor na srdžbu. Jer srdžba čovjekova ne čini pravde Božje. Zato odložite svaku prljavštinu i preostalu zloću i sa svom krotkošću primite usadenu riječ koja ima moć spasiti duše vaše. Budite vršitelji riječi, a ne samo slušatelji, zavaravajući sami sebe.

Jer, ako je tko slušatelj riječi, a ne i izvršitelj, sličan je čovjeku koji motri svoje rođeno lice u zrcalu: promotri se, ode i odmah zaboravi kakav bijaše. A koji se ogleda u savršenom zakonu slobode i uzima nj prione, ne kao zaboravan slušatelj nego djelotvoran izvršitelj, blažen će biti u svem djelovanju svome.» (Jak 1, 18-25)

Savjet apostola Jakova da budemo vršioци a ne samo slušatelji podsjećaju nas na Isusa koji uspoređuje one koji slušaju njegovu riječ a ne vrše ju s onima koji grade kuću na pijesku... (Mt 7,24). To je ono Jakovljevo površno promatranje lica u zrcalu. Naglašena je nestalnost. Pogledati se na brzinu i otići. To je najpogibelnije.

Riječ Božja nas tada ne mijenja, nije za nas živa, a Biblija nije knjiga života. Naš problem nije možda u tome što ne čitamo Bibliju, nego jer je čitamo površno, a onda se još manje prema njoj ponašamo.

Pusti da te odgaja Božja riječ i neka Biblija bude za tebe knjiga života.

»Duc in altum!« – Lk 5,4 (Izvezi na pučinu) – poziva Papa:

»Primat svetosti i molitve nije shvatljiv bez polaska od obnovljenog slušanja Božje riječi.«¹⁹

Hraniti se Riječju da bi se bilo službenicima Riječi u evangelizacijskoj zadaći: to je »zacijelo prioritet za Crkvu na početku novoga tisućljeća«²⁰.

I zato Papa ukazuje na »potrebu obnavljanja žara početaka u nama, dopuštajući da nas prožme gorljivost apostolskoga naviještaja Pedesetnice«²¹.

Tu, na Pedeseticu, nastavlja se i započinje odgajanje pojedinaca i zajednica, naroda koje Bog čini u Crkvi. Duh Sveti je sada na djelu i po nama nastavlja Kristovo djelo povjereno Crkvi. Evangelja, Djela apostolska i ostali spisi Novog zavjeta ne prestaju odgajati i Bogu dovesti spašenike.

»Krenimo naprijed s nadom.«²²

Dodatna literatura:

DE MELLO, Antony, *Izvori*, FTI, Zagreb 1995.

DE MELLO, Antony, *Put k Bogu*, FTI, Zagreb 1996.

Dodi Duše Sveti. Pobožnost na čast Duhu Svetom, HKD sv. Jeronima, Zagreb 2001.

¹⁹ Ivan Pavao II, *Novo millenio ineunte*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2001, br. 39.

²⁰ *Isto*, br. 40.

²¹ *Isto*, br. 40.

²² *Isto*, br. 58.